

diener zu
t hun tegen-
vatting („den
meer uit
schreven,
moest af-
de oppositie
die schrij-
toen de con-

ook Datheen
persers op ge-
el, moeten we
het eens zijn?
ons luidde,
Nu hebben
de confessie
at juist onze
deelen, daar-
verloochen!
dat wij niet
che belijdenis
trijd niet
die wij
Want het
schil: de
f, of... de
vaardigd!
die schrijvers
de confessie
ens niet, hoe-
dan aan de
hebben; wel
op naam van
geleerden, die
geheerd, heb-
r geleerd, dat
al nu Melanch-
officieel laten
iet naar den
a schrijver
schrijvers
ar de con-
dat wij een
uteurs der
ze opponenten
t wij van de
ant zij moeten
le als uit de
als ze kunnen
emand gelukt.
gen met deze
recht waar-
rof. Waterink.

vreemdelingen
sie heeft men
te breed stuk
oor zijn (88/9)
ze bewoordin-
ee men meer
volgens deze
er later een
st; een tweede
n daarin dient
fessie te zien.
die staat ook
et. „Klaar is
inees dit be-
n niet op één
n, ook al zijn
is door alle
n religievrede
ze is wel ver-
n in autoriteit
eelen. Waar-
meer moet
etatie der
ssie haar
interpre-
an de Apo-
annen con-
moet dat
niet eens om-
logie.
meten — ver-
leer zelfs met
doet er niet
erhouding zien

wat hun pri-
interpretatie of
rus Dathenus,
ut" van 1940,
erink aansloot.
er geschreven,
den band aan
aist verzwakt"
wer dat woord
n, doch achten
delijk.
ng" bezig zijn:
er Kerken-
wordt gezegd:
zwang is, daar
den kop op:

want ze hebben geen geschikte leermeesters; in stee van door rechte herders, worden ze door grijpende wolven geregeerd". (160.) Zegt die uitspraak niet iets in verband met den brief van Calvin aan Sadoletus? Onder allerlei (roomsche) overheersching zijn nog kerken onder het juk, zegt Calvin daar... anno 1539. Dat zijn de kerken, die nog tot reformatie moeten komen onder vaste reformatische leiding; anders krijgt men sectarische woelingen. Onder praesidium van Sadoletus zijn dus ook secten, sectarische gezelschappen! Maar dat steunt geen pluriformiteitsleer; want die secten noemt Calvin geen kerk. Guido de Brès evenmin, zooals wij zagen.

7. Tenslotte: als de door de lutherschgezinde partij onderdrukte vreemdelingen van hun eeredienst beroofd zijn geworden, dan klaagt Datheen, dat dat scheurmakerij geweest is. Ze hebben maar gezocht naar argumenten, en dat, niettegenstaande de vreemdelingen niet alleen de Augsburgsche belijdenis, doch ook de Apologie, en óók de Regensburger Artikelen¹⁾, en de reeds gemelde Concordia-formule van Bucer hebben aanvaard. Dat staat in hetzelfde boek (43), waarin we ook lezen, dat hun bij de overheid ingediende belijdenis door Calvin is goedgekeurd. Niet dus wat Calvin voor zichzelf zou begeeren, doch wat men kon bereiken en had bereikt, was voor hem de beheerschende vraag, als 'er om ging, na te gaan, waar de kerk van Christus nog wél, en waar ze niet meer dien naam moest voeren.

8. Wat het verdere verloop der moeilijkheden, en vooral wat Datheen's waardeering der onderdrukkers na de gevallen bestissing betreft, is het slot van Datheen's geschrift leerzaam. Zeker, zoo zegt hij, wij, arme vreemdelingen op Duitschen bodem, hebben zelf ook veelszins schuld: we hebben in eigen kring lang niet zoo met elkaar geleefd als 't behoort. Als we nu door u, bovendien partij van Frankfort's kerk, onderdrukt worden, onder inroeping van den sterken overheidsarm, dan zijt gij voor ons wat, naar Jesaja 10, Assur beteekende voor Gods oude volk. Assur was de geesels, de roede van Gods toorn over zijn ongehoorzame volk. Maar, vergeet het niet: — die roede is straks zelf verbroken.

Dat spelt niet veel goeds voor wie den pluriformiteitskant uit wil. En dat Calvin dezen toon niet onchristelijk vindt, dat kunnen we zien, als we hierna hem zelf over de Frankforter narigheden zullen hooren spreken.

K. S.

1) Dr. De Bondt geeft hier zijn aandacht aan!

INTER NOS.

PAPE - de Afscheiding - JANSSEN.

VIII.

Eeredienst, Justitie en N. H. Kerk
zwaaien samen den axt.

Tot in den zomer van 1835 schijnt Scholte vrij ongehinderd te hebben kunnen preeken, na de samenkomst der Haagsche Synode wordt dat echter anders.

Reeds den 18en Juni schreef Janssen, (naar aanleiding van een vraag van den burgemeester Vergouwen te Sprang aan Pape: hoe te handelen „indien men godsdienstige bijeenkomsten hield boven een bepaald aantal personen“) den scriba het volgende:

„Om u geheel au courant te stellen van hetgeen gedaan kan en moet worden tegen ongeoorloofde godsdienstige bijeenkomsten, zende ik u vertrouwelijk kopy van een rapport, door ons Departement, met dat van Justitie aan den Koning uitgebragt en waarmede Z. M. zich heeft vereenigd. Daarin wordt juist omschreven wat van wegens het burgerlijk gezag en wat van wegens het regterlijke ten deze behoort te geschieden.“

De Haagsche Synode dringt vervolgens bij „Justitie“ op maatregelen aan, en daarna zien we allerlei Eerwaarden en Edelachtbaren eendrachtelijk samenwerken om de hagepreken te verstoren.

Op 19 Juli kan Scholte den burgemeester van Genderen nog antwoorden „dat de Regtbanken reeds meer dan een uitspraak gedaan hadden, waaruit bleek, dat art. 291 niet applicabel was“, maar de Rechtbank te Tiel (begin Augustus) velt het eerste ons bekende veroordeelend vonnis (De kwestie-Ulrum valt hierbuiten). Daarop volgt het einde van Scholte's tournee, de wilde verstoring te Gamenen. (23 Augustus).

„Te Almkerk“, zoo meldt Pape 17 Juni nog, „is het voorshands rustig, overigens hoort men in geene gemeente verder van woelingen, tenzij dan dat men uit sommige hoopsgewijze naar de Veen-schen en Almkerkschen heenstroomt. Vertrouwelijk gesproken zijn de Predikanten van Sleeuwijk, Woudrichem, Giessen etc. etc. ook door hun Laodiceïsme zelve veel de oorzaak van dit verloop hunner gemeente.“

Op last van de Synode, schrijft het Provinciaal Kerkbestuur het Classikaal Bestuur aan (27 Juli), om Meerburg en Van Rhee ernstig onderhanden te

nemen terwille van hun request aan de Synode (1e vergrijp).

Spoedig daarop, N.B. 14 dagen nadat Pape het bestuur van den ring Woudrichem bij zich heeft gehad „om mij over Meerburg te spreken“, en hen beloofd heeft „dat wij den huichelaar onder de oogen zouden zien“, komt er een aanklacht uit Almkerk zelf (3 Aug.). Twintig gemeenteleden, n.l. een paar raadsleden, de dokter, ontvanger, gemeente-secretaris en andere dorpsnotabelen; onder aanvoering van burgemeester Duyser, beklagen zich dat hun predikant thans de Evang. Gezangen, „die zulk een weldadige strekking hebben“, in 't geheel niet meer laat zingen (2e vergrijp).

Pape is met dit stuk „regt in zijn schik“ (16 Aug.), want het request op zichzelf bevat te weinig reden tot beschuldiging. Een brief, gedateerd 5 Augustus, waarvan we ook enkele gedeelten over Scholte citeeren, bevat nog een (3e) vergrijp dat Meerburg ten laste zal worden gelegd:

„Te Tiel is de eisch (tegen Scholte — wegens prediking te Vuren, B.) Zaterdag 11. f95 boete geweest, en dus het maximum. Hij heeft zig zelve verdedigd, en de jonge Van Hall uit Amsterdam, was de advocaat der nieuw gecreëerde ouderlingen en diakenen uit Vuren. Den volgende dag heeft Scholte de stoutheid gehad, om te Tricht te prediken, derhalve onder den rook van Tiel. Heden zal de uitspraak te Tiel geschieden, en ik hoop de zelve nog te vernemen voor ik dezen sluit.“

„Callenbach, Meerburg en Van Rhee hebben Scholte naar Sprang vergezeld, en zijn tegenwoordig geweest bij zijne oratie. Openlijk kiezen dezen derhalve zijne partij, en werken niet minder in het duister. Binnenkort zullen wij Meerburg en Van Rhee voor eene commissie citeeren, en als het naar mijn zin gaat, dan gaan zij den weg van S. op. Van Rhee (wil men) heeft zijne gemeente verzocht zich af te scheiden, dog ik geloof niet dat de vlieger heeft willen opgaan.“

„Het rekest van Van Rhee en Meerburg (een wonderlijk stuk!) heb ik van Augustini ontvangen „ter informatie, en met last om daaromtrent naar de bestaande verordeningen te handelen.“ Ik weet eigenlijk niet, wat wij met dit stuk maken zullen, want niet dan zijdelings kan er uit gedeceideerd worden, dat Van Rhee en Meerburg tegen Gezangen en Vragen zijn. Gelukkig, dat het niet laten zingen der Gezangen door beiden genoegzame punten van beschuldiging oplevert.“

„Er zijn thans 30 curassiers te Genderen. Te Genderen begint men te morren dat Scholte niet bestendig aldaar zich ophoudt, en zijn vrienden niets dan... Curassiers bezorgt. Zoo moet het ook komen. Van Setten zeide mij, dat hij niets verliest, en dat is reeds veel, maar winnen doet hij ook niet, een enkele der Sectarissen zoude echter bij hem het Avondmaal komen vieren.“

„Het is ongelooflijk, welk een spanning de kerkelijke aangelegenheden in deze oorden veroorzaken, en hoe nadeelig zulks voor het Gouvernement wordt. Op zig zelve zijn de belastingen drukkend, de wijze waarop eigendunkelijk de landerijen en huizen worden aangeslagen, hatelijk, en het een en ander werkt mede, om zelfs de goedgezinden zig op het ongunstigst te doen uitslaten tegen het Bestuur; voeg hierbij de woelingen van Scholte, de opgewondenheid der gemoederen bij het landgepeupel ten zijnen voordeele — en UEd. zult genoegzaam gevoelen, dat de stemming over het algemeen verre van wenschelijk is.“

„Van Tiel heb ik geen bericht ontvangen; gisteren verhaalde men dat S. te Gamenen bij Bommel had gepredikt of zoude prediken. De assessor te Poederoyen is geschorst, omdat hij, in absentie van den burgemeester deszelfs functie waarnemende, S. vergund had te prediken, en zelfs een hooiberg uit den weg had laten ruimen.“

„Als S. oefent, dan staat hij doorgaans op een bank voor een huis, of in de deur eener schuur; te Sprang was het letterlijk eene comédie. Een der inwoners van Sprang had een zoetelaarster weten te bewegen, om met een vaatje jenever de schare rond te gaan, terwijl men elders vrouwen met kersen en pruimen zag venten. Het wordt letterlijk een straatschandaal!“

Een paar dagen later kan Pape melden: „Scholte is bij de Regtbank van Tiel voor f60 gecondemneerd, en de door hem geïnspireerde Ouderlingen en Diakenen van Vuren zijn eveneens in de boete geslagen; desniettegenstaande zal S. morgen, naar men mij bericht, te Asperen, en morgen acht dagen te Genderen preeken (?)“.

„De Regtbank van 's Bosch heeft hem nog niet gedagvaard, of deze na de Tielsche uitspraak gewacht heeft, dan of er een andere reden bestaat van vertraging, is mij onbewust.“

„Ik ben in mijn schik dat toch eens eene Regtbank art. 292 heeft begrepen te kunnen toepassen, waar wil het ook heen.“

Blijkbaar is dit de eerste veroordeeling; het vonnis te Den Bosch luidt later f50 boete.

Woensdag 26 Aug. zal de bovengenoemde Classicale Commissie Meerburg en Van Rhee verhooren. Janssen schrijft enkele dagen tevoren reeds:

„Die twee, — zijn geen menschen die men overtuigen kan; anders zou zulks althans aan den regt-zinnigen Morees [spelling-Janssen] wel gelukt zijn, — Indien zij buigen, dan zal het alleen zijn voor de vrees van afgezet te worden, indien zij vol-

houden is het, omdat zij grond hebben van elders vergoeding van verlorene tractementen te erlangen.“

Met andere woorden: 't Zij deze twee acht geven op onze vermaning of niet, ze moet hen steeds als lage individuen verachten!

De insinuatie over geldzucht is een gebruikelijke. Pape schreef b.v. in verband met de hooge kerkelijke proceskosten te Genderen (17 Juni):

„Van belang oordeel ik veelmeer voor de goede zaak, dat de vlegels (dat zijn hier de Gendersche volgelingen van Scholte, B.) tot betaling, met hoe meer kosten hoe beter, genoodzaakt worden, want ze hebben alles voor de auwe Lier over, behalve... het geld, en men tast hen aan de gevoeligste zijde aan, indien men hen op de beurs klopt.“

De eene laster heft hier wel de andere op: Wat heeft de „hebzuchtige“ Meerburg toch van „gierige“ [en bovendien: weinige en arme] geloofsgenooten te verwachten? —

Men kent de vragen die door de commissie aan Meerburg en Van Rhee zijn gesteld. Dit voorleggen van enkele vastgestelde vragen was tactiek: men wilde „met de mannen in geene woordenwisseling treden“. De antwoorden zijn ook bekend (Zie b.v. Rullmann „Gezelle Meerburg“ pg. 105). Pape stuurt ze aan Janssen toe met het bijchrift:

„Daar de wet hier nog 8 dagen loekent om nadere inlichtingen te suppediteeren, zal men dit tijdsverloop afwachten, en na dato pur et simple het Provinciaal Bestuur op grond van aangewende redenen en bijlagen om de afzetting vragen. Ik hoop, dat het Provinciaal Kerkbestuur zig ferm zal gedragen, want laxiteit in deze zaak kan niet anders dan de noodlottigste gevolgen teweeg brengen.“ Van Rhee had een ongekende tact en schied een zachtmoedig en bedeesd. Meerburg was ernstig, ontroerd en bleek, de eerste is een schobbert, de tweede een dwepert!“

Het Prov. Kerkbestuur maakt met de gevraagde afzetting van Meerburg en Van Rhee niet zoo'n haast als Pape hoopt, maar is juist zoo „lax“ als hij vrees. Velen hunner kennen het aan te wenden Gezangen-besluit van 1808 ternauwernood of in 't geheel niet (evenmin als Pape twee jaar geleden!), nog nooit was er iemand om het nalaten der Gezangen afgezet, en de gevolgen zijn onberekenbaar, — genoeg om de Prov. Kerkbestuur-rechters beschroomd te maken.

Stel eens, dat de gesuspendeerde predikanten niettegenstaande de vonnissen te Tiel en 's Bosch, ongestoord zouden kunnen prediken, dan lijdt het Kerkbestuur toch eigenlijk nog een échee. Dit gevaar is niet denkbeeldig, want, om Verschoor, burgemeester van Sleeuwijk en lid van het Prov. Kerkbestuur maar te laten spreken (4 Sept.):

„Ik verneem dat de afgezette predikant Scholte door de Rechthank te 's Bosch gister veroordeeld is tot een geldboete van f50, wegens het houden van een ongeoorloofde vereniging van meer dan 20 personen; — hij moet de zaak zelf verdedigd hebben, en zooals onbevooroordeelde deskundigen getuigen, op een uitnemende wijze, zoodat men zich moeyelijk met dit vonnis kan vereenigen, hoogstwaarschijnlijk omdat hier geen associatie bij art. 291 bedoeld bestaat, dit moet hij overtuigend hebben bewezen. Hoe het zij, onze wetgeving is op dit punt duister en gebrekkig. Zij vordert voorziening, want ik voorzie anders treurige gevolgen, als de rechthbanken hier of daar S. in het gelijk mochten stellen.“

„Het belang er van [van nieuwe wetsartikelen] gevoel ik zeer, daar het ontwijfelbaar is, dat de Predikanten van Veen en Almkerk, wanneer ze zullen worden afgezet, dadelijk in het open veld hier of daar het volk zullen opwinden en ongelukkig als de regterlijke magt zich dan niet aan de wet kan vasthouden.“

Het Prov. Kerkbestuur pakt de zaak dus met poese-voorzichtigheid aan, zoodat Pape, geprikkeld, reeds den 27en Augustus, Janssen te hulp roept:

„Ik reken er op dat UEd. in den tijd Papa van Heusden („Vader“ Ds van Heusden, Praeses Prov. Kerkbestuur) eenen Heven getr... zult schrijven, want deze geloof dat hij langs den zachten (?) weg veel zal bereiken, en bij knoesten moet men toch den axt gebruiken.“

W.

K. B.

Calvin en het Orgel.

Dr. Jop Pollmann's daad van eenvoudige Rechtvaardigheid.

II.

In deze rubriek interesseert ons momenteel het meest, hoe „Calvin en de Muziek“ uit het onderzoek van Dr. Pollmann te voorschijn komen. Wij citeerden reeds een enkele passage. Tegen het gevaar van de muziek „wat wij nog dagelijks onder-vinden!“ hoort Dr. Pollmann Calvin met Plato betoogen „dat een muzikale compositie niet beoordeeld moet worden naar den graad van het artistieke genieten, dat zij ons kan schenken, maar naar den moreelen invloed, dien zij de facto uitoefent“.

Een leefregel die componisten en musicijs van onze „chaotische“ dagen wel meer in de ziel gebrand mag worden, wil men waarlijk bij machte zijn dammen en dijken te houden en op te werpen tegen de vloedgolven van Jazz- en Bioscooprommel die onze steden haar eigen Oud-Hollands karakter meer en meer doet verliezen voor de sight-seers en hoorders en aan weermacht en volksleven essentiële krachten ontrooft. Het muziek-genieten „moet samengaan met de vreeze Gods en met het algemeen belang der menschelijke samenleving, maar de strekking van de muziek is zoodanig, dat zij in staat is zich te laten invoegen in den dienst der liefde en den mensch tot voordeel te strekken“ en dat is wel de hoogste lof, dien Calvijn aan een kunst kan geven... (Dr Pollmann, blz. 47).

Het is een genot den auteur te lezen, waar hij tracht Calvijn's „uitgesproken hekel“ „aan het orgel“ te zien in het raam van zijn tijd. „Het orgel kon bij Calvijn geen genade vinden“, „het orgel huurt, volgens Calvijn, niet thuis in den eeredienst“. De correspondentie met mijn Vader blijkt doel getroffen te hebben, ook al is het onjuist wat de schrijver zegt over het „Renaissance-orgel“ dat Jean Calvin voor oogen moet gestaan hebben. Draai-sterren, cymbels, klapwickende aren-den komen jaren na zijn dood den publieken smaak bederven.

De houding van Calvijn ten opzichte van het orgel komt voort uit het feit dat „de orgels in Calvijn's tijd maar al te dikwijls zijn geweest: „inderdaad „des amusements de ce genre“, waarop de technische lust tot uitvindinkjes, tot kunst- en vliegwerk in den dwaasten zin van het woord, zich heeft holgevoerd“.

Na meerdere argumenten aangevoerd te hebben, concludeert Dr Pollmann: „In ieder geval mag uit zijn houding tegenover het koninklijkste der muziekinstrumenten in geen deele geconcludeerd worden tot een vijandige houding t.o.v. de muziek in het algemeen“, (blz. 50/51). „Neen men kan waarlijk niet zeggen, dat Calvijn een vijand was van „die holde MUSE“ (blz. 52). „In de afkeuring der instrumentale begeleiding van het kerkelijk gezang vinden we een theorie, die met de katholieke praktijk van onze dagen vrijwel geheel overeenstemt“ (blz. 50). En na Calvijn's opvatting inzake eenstemmige of meerstemmige muziek geciteerd te hebben, roept Dr Pollmann uit: „oh, het zou waarlijk nog wel eens kunnen zijn, dat Calvijn op de „kerkelijke“ zangkunst van zijn tijd een buitengewoon goeden kijk heeft gehad“. Het zou uiterst leerzaam zijn, indien we aan de hand van koorboeklijsten met eenige zekerheid konden vaststellen, wat Calvijn vóór zijn uitreden uit de Katholieke kerk aan „liturgische muziek“ heeft gehoord; zoolang we daarover niet eenigermate onderzocht zijn, mogen we op grond van het huidige materiaal den reformator allerminst een verwijt maken van zijn afwijzende houding tegenover de polyphonie zijner dagen, het tegendeel zou veelmeer het geval kunnen zijn! (blz. 51). Hoe voorzichtig is Dr Pollmann gelukkig geworden.

Hij heeft met argumenten het gelijk aan zijn zijde: „Verder zullen we moeten bedenken, dat ook in de Katholieke kerken het orgel nog geenszins die vaste plaats veroverd had, welke wij aan dat orgel in onze gedachten al sedert de Middeleeuwen zouden willen geven“. „Kanunniken van de kathedraal te Lyon hielden het „anti-liturgische“ orgel tot 1842 uit hun kerkgebouw en in 1749 wijst Paus Benedictus XIV bij zijn protest tegen overdreven orgelgebruik, met rechtmatigen trots op zijn eigen zangkoor, dat „nimmer een orgel heeft aangenomen“ (Dufourey, *Esquisse d'une histoire de l'orgue en France*, 1935, pag. 47 — Dr Pollmann, blz. 49).

Trouwens, dezelfde gedachte treft ons bij M. Pirro in zijn verschillende musicologische werken van J. S. Bach: dat het orgel, in den roomsch-katholieken cultus, een „élément extérieur, et, par conséquent, surtout décoratif“ is (aangehaald bij Amédée Gastoué *La Musique d'Eglise* — 2e druk — 1916). En is het niet uit het tijdbeeld te verklaren, dat het concilie van Trente in haar verhandelingen „de observandis et evitandis in celebratione Missae“ tegen het orgelmisbruik besloot: „Laten wij ze weghouden uit de kerken, die vormen van muziek, waarmee, of door het orgel of door het gezang, iets wulpsch of onzedelijks wordt gemengd, opdat het huis Gods zal worden gezien als in waarheid een huis des gebeds te zijn“? (Percy A. Scholes — blz. 338).

Hier is het de plaats om Dr Pollmann tevens te wijzen op het feit, dat Calvijn, evenals zijn volgelingen Huigens, Voetius en Calckman later in Nederland, niet het minste bezwaar had tegen orgelgebruik buiten de kerkdiensten, in het maatschappelijk leven.

Percy A. Scholes heeft in zijn prachtig werk „The puritans and music in England and New-England“ — A contribution to the cultural history of the nations — (Londen Oxford University Press Humphrey Milford 1934) met de stukken aange- toond hoe de bewering „a thousand times repeated“, dat Calvijn en zijn volgelingen, o.a. de Puriteinen in Engeland, een afkeer hadden van kunst en amusement, op napraterij en calvinisten- haat berustten.

Deze grondige studie moge tevens in de intense belangstelling van verschillende lichtvaardige scribenten over de historie van onzen kerkzang zijn aanbevolen.

Percy A. Scholes brengt in genoemd werk „An Interlude Calvin and Music“. In dit hoofdstuk publiceert hij zijn gegevens na serieus archief-onderzoek. Op een kostelijke manier riposteert hij de schrijvers over den funesten invloed der Reformatie. Na te hebben aangeleend hoe Luther en het Concilie van Trente (1545—1563) ook weinig enthousiast waren over „de orgels van hun tijd“, laat hij zien dat Calvijn en „de Calvinisten“ geen enkel bezwaar maakten tegen eenig gebruik ervan buiten de kerk. In hoofdstuk XV „The organ in Church and Home in Puritan England“ bewees hij hoe de Schotsche calvinisten bij het verwijder- ren van orgels uit de kerken er niet aan dachten ze te verwoesten als werken van den duivel, maar ze trachtten te verkoopen voor huiselijk gebruik. Uittreksels uit de notulen van den raad van Genève dienen nu ten bewijze hoe Calvijn en zijn mede- broeders orgelgebruik in de huizen goedkeurden.

Becker's *La Musique en Suisse* (Genève 1874 en 1893) gaf volgens den schrijver de laatste mede- deelingen over het „Rive“ orgel en een goed voor- beeld van de manier waarop, door gedeeltelijke of onvolledige citeering van calvinistische of puri- teinsche aantekeningen, onnoozelheid zoo her- haaldelijk is veranderd in schuld“.

In een zoo nauwkeurig mogelijke, letterlijke ver- telling van de Raadsnotulen laat de schrijver zien dat het niet vol te houden valt om Calvijn in per- manenten staat van beschuldiging te stellen tegen- over het orgel van zijn dagen. Hoe kan het ook anders waar hijzelf in de 79e en 80e preek over Job, in een uiteenzetting van Job 21: „Zij ver- blijden zich op het geluid des orgels“, opmerkt: „de fluit en tamboerijn en dergelijke dingen zijn niet afkeurenswaardig in zichzelf, maar slechts hun misbruik door menschen, die gemeenlijk het meest ze aanwenden voor slechte doeleinden“.

En zoo komt Calvijn langzaam maar zeker tot zijn eer. In een volgende Muzikale Kroniek hopen wij Jan Zwart's rede „Zonder Luther geen Bach — Zonder Calvijn geen Sweelinck“ te brengen. Hierin valt het licht scherp op den directen en indirecten invloed die zijn reformatorische geest had in de Nederlanden. Ook op Jan Pieterz. Sweelinck: Hebbende de Psalmen Davids op Mu- sijk gesteld. Het deed deugd Dr Pollmann zoo consciëntieus en oerbiedig tegenover het wonder- schoone doek: calvinisme en kunst, te zien staan. En het past ons nog eens onze groote erkenlijk- heid uit te spreken voor den zin voor waarheid en het liefhebben ervan in de wijze waarop Dr Pollmann zijn grootendeels Roomsche-Katholieke lezers heeft ingelicht over Calvijn.

Zij moeten zich maar al te vaak behelpen met voorstellingen die kant noch wal raken. Is het Anton van Duinkerken niet, die in „Verscheurde Christenheid“ 1937 — over Luther sprekend het voor dezen reformator op een enkel punt op- neemt tegen „sommige katholieke schoolboekjes“ (blz. 56). Maar waar het „den spitsen Calvijn“ betreft, een Genève ten tooneele voert, waar: „Niets mag“.

„Wie geschaast heeft, wie gekegeld heeft, wie muziek heeft gemaakt (spat S. Z. Jz.), wie pastei heeft gegeten, wie in de kerk heeft ge- slapen, wie groote droefheid in het openbaar heeft doen blijken, wie tabak heeft gesnoven, zal deze misdading boeten“ (blz. 92/93). Het doet allemaal slechts denken aan de belachelijke en schandalige verhalen van calvinistenhaters als Rémond e.s. en hetgeen over „de Geneefsche zedenterreur“ (van Duinkerken, blz. 99) uitlekte in Roomsche-Katholieke schoolboekjes. Maar wie heeft gezien dat de Raad van Genève in 1536 besluit om verboden te publiceren tegen het „chanter des chansons frivoles (cantilenas lugubres et vanas)“ (*Histoire du Peuple de Genève* — Amédée Rogel, dl. 1, blz. 13) kan met blijdschap constateeren, dat tegenover de chansons frivoles tevens volksliederen, in den ver- heven zin van het woord, de Geneefsche gemeen- schap komen verrijken.

Om „Psalmen Davids aan te heffen, die lieflijk zijn en harten treffen“ is Calvijn ten steun van Bourgeois en Maître Pierre. En als Claude Gou- imet 30 jaar later, in 1566, den geheelen Psalter voor koorzang heeft ingericht, schrijft hij: „Wij hebben de Psalmen in deze boekjes met drie stem- men vermeerderd, niet met de bedoeling om ze in de kerk te laten zingen, maar dat men er zich thuis mee in God zal verheugen. Dit zal niemand euvel duiden, daar immers het gezang, zooals men het in de kerk uitvoert, doorgaans onveranderd blijft, onbegeleid als het is.“

„We zullen onze meeningen en geschriften in dezen terdege dienen te herzien“. (Dr Pollmann, blz. 55).

Moge het Dr Pollmann gelukken den wān over het Genève waarop Calvijn zijn stempel drukte, voor waarheid te doen wijken en worde hij daarbij meer en meer door studies van Calvinistische zijde gesteund.

S. ZWART Jz.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Vruchten van Tambaram.

I.

Geen verslag, maar een vraag naar vruchten.

De wereld-zendingsconferentie van Tambaram bij Madras ligt al weer ruim een jaar achter ons.

In kranten en tijdschriften hebt U er al heel wat over kunnen lezen. Allerlei verslagen en in- drukken kwamen U waarschijnlijk reeds onder de oogen. Ik denk daarbij vooral aan de artikelen van Dr Harrenstein in „De Standaard“.

In den loop van het vorige jaar (1939) kon men bijna geen tijdschrift, dat met de zending in eenig verband stond, in handen nemen, of er stond een meer of minder uitgebreid artikel in over „Tambaram“.

Het is niet mijn bedoeling aan al die verslagen er thans nog één toe te voegen. Liever wil ik met u eens de vraag bespreken, welke vruchten Tam- baram heeft opgeleverd.

Natuurlijk kan men de waarde van een confe- rentie niet afmeten naar de zichtbare vruchten, die ze heeft opgeleverd. Ook is het heel goed moge- lijk, en zelfs zeer waarschijnlijk, dat er heel wat vruchten zullen zijn, die wij nu nog niet kunnen zien; die pas later openbaar zullen worden. Van een uitputtende behandeling van ons onderwerp kan dan ook in de verste verte geen sprake zijn. Misschien is het nu zelfs nog te vroeg om over vruchten van Tambaram te spreken. Maar er zijn toch ook thans reeds enkele vruchten op te mer- ken, waarop ik u opmerkzaam wil maken.

Vooral omdat er niet zoo weinig menschen zijn, ook in onzen eigen kring, die de waarde van derge- lijke conferenties niet hoog aanslaan en geneigd zijn te vragen: „wat heb je nu eigenlijk aan zulke conferenties? Zijn ze de kosten en den tijd die er aan besteed worden wel waard? Laat ieder op zijn eigen terrein rustig doorwerken. Dat is veel beter.“

Tegenover zulken is het wel eens goed met nadruk te wijzen op de vruchten van dergelijke conferenties. Reeds in de eerste jaren van den Christelijken tijd werd de behoefte gevoeld aan een gemeenschappelijk beradslagen over gemeen- schappelijke vragen. Nu in onzen tijd de kerk is uiteengescheurd in talloze denominaties, bestaat die behoefte in de tot verschillende kerken be- hoorende zendingskringen nog, en kan in deze behoefte niet anders worden voorzien dan o.a. door oecumenische (hoewel niet-kerkelijke) con- ferenties als te Edinburgh, Jeruzalem en Madras zijn gehouden.

Overigens kan ik in deze artikelen slechts op enkele vruchten wijzen. Wanneer ik later ook het groote rapport, dat zoven deelen omvat, en kort- geleden verschenen is, bestudeerd heb, bestaat er wellicht gelegenheid op een enkel onderdeel wat dieper in te gaan. Ik denk daarbij vooral aan het vraagstuk van de verhouding van het Christen- dom tot de pseudo-religie, waarover wij vroeger in „De Reformatie“ reeds geschreven hebben in verband met het boek van Prof. Kraemer.²⁾

Vruchten vóór Tambaram.

Reeds voordat de Conferentie in December van het jaar 1938 in Tambaram bijeen kwam, had ze enkele vruchten opgeleverd.

Dat hangt nauw samen met de werkwijze van zendingsconferenties zoals die van Tambaram.

Immers het is niet zoo, dat men op de vorige conferentie, die van Jeruzalem in 1928, afsprak: over tien jaar hopen wij weer samen te komen, en daarmee uit. Neen, zulk een wereld-conferentie moet grondig worden voorbereid, om er zooveel mogelijk profijt van te kunnen trekken.

De onkosten zijn veel te groot dan dat men bijv. zou kunnen volstaan met een eenvoudig bij elkaar komen van bijna vijfthonderd vooraanstaande zen- dingsmensen uit alle landen ter wereld, die ge- durende twee of drie weken samen enkele onder- werpen gaan bespreken, welke bijv. aan het begin van de conferentie worden vastgesteld, en waar- over ieder dan zijn meening ten beste kan geven. Neen, reeds lang van te voren waren de onder- werpen, die ter conferentie behandeld zouden wor- den, vastgesteld. Enkele deskundigen werden aan- gezocht om over één of meer van deze onder- werpen van te voren een boek samen te stellen, dat dan aan al de leden der conferentie als basis en uitgangspunt der besprekingen zou kunnen dien- nen. Ook kwamen de aangewezen afgevaardigden ter conferentie groepsgewijze reeds maanden van te voren geregeld bij elkaar om de toegezonden boeken, vragenlijsten e.d. te bespreken en zoo mogelijk te komen tot een door al de leden van zulk een groep aanvaarde conclusie t.a.v. bepaalde onderwerpen.

Tot de boeken, die ter voorbereiding van de conferentie werden geschreven, behoorde ook het boven reeds genoemde, vroeger besproken werk van Prof. Kraemer. Een andere belangrijke studie, eveneens met het oog op de komende conferentie

van T.
Mr. Pa.
Conf.
versch.
in „D.
maakte
dingsra-
plaatsc-
Merle-
zoekin-
over a-
zendin-
in aan-
kan be-
vroeg
wordt
onder-
nom-
You m-
sociale
Zoo-
kunne-
Mr. D.
de fair-
nationa-
andere
deze re-
en las-
overzie-
dat sp-
Madras-
feiten
schouw-
situatie

Onze
over c-
baram
opgele-
deelen
Eers-
de con-
Zoon-
doeling
oorlog
voering
sloot i-
Toch
de inh-
In 1
centru-
inheen
vaard-
In 1
grens
moede
Oost e-
woord
zending
Tha-
midden
het he-
schuw-
vorme-
cuwen-
de laa-
nen or-
kracht
een ei-
aansta-
intern-
aanwe-
van D.
heroen
mabna
meer-
samen
bool v-
schie k-

In d
belang
n.l. de
de san-
de con-
sche v-
met di
Wan
aan di
de ver-
kerker
zende
geestel
pelijk
groeid
komst.

In J
heems
zendin-
door
landen
deze l-
hebbet
werk
zieken
jonge
duur
adviez